

آرمان‌های آموزش و پرورش و توقع از معلمان

هما دانا

متخصص در تعلیم و تربیت

اشاره

هدف از این نوشته کوتاه، ارائه پاسخی موجز به سؤالی مطرح شده از جانب معلمی گرامی از مخاطبان مجله است. سؤال این است: «آرمان‌های آموزش و پرورش روز به روز در حال افزایش است، اما آنچه در کلاس‌ها به عنوان واقعیت جریان دارد، چیز دیگری است. توقع مسئولان آموزشی از معلمان، در حد آرمان‌هاست. بدون تردید مطالبات آن‌ها برحق است، زیرا در برنامه درسی ملی، معلم کارگزار اصلی تعلیم و تربیت تلقی می‌شود. بنابراین، باید خودمان را متناسب با این خواسته‌ها، به دانش، مهارت و تجربه‌های لازم مجهز کنیم. به نظر شما کارشناسان، چگونه می‌توانیم به این مهم دست یابیم؟»

اجازه دهید پاسخ را با ارائه معنا و مفهوم «کارگزار» آغاز کنیم. کارگزار، در لغت به معنای انجام‌دهنده یا فاعل یعنی عامل اجرایی کار است. کارگزار فردی است که از طرف دیگری کاری را که باید، آن‌گونه که شایسته است، به اجرا درمی‌آورد تا تمامی هدف‌های موردنظر محقق شود. «معلم به عنوان کارگزار تعلیم و تربیت»، به این معناست که نقش بزرگ و مهم رهنمونی کشتی تعلیم و تربیت برعهده اوست. کشتی که حاوی هدف‌های بی‌شمار و حیات‌بخش جامعه انسانی نیست و تمامی ابعاد وجودی انسانی اعم از هیجانی، عاطفی، شناختی و حرکتی را با تمام زاویه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، دینی و اقتصادی، در برمی‌گیرد. این محتویات، در نهایت باید به سلامت به سر منزل مقصود یعنی به «یادگیرنده»، همان دانش‌آموز که مهمان کلاس‌های معلم است، تقدیم شود. و اما «آرمان» چیست؟ آرمان‌ها همان امیدها و آرزوهای بزرگان و آرمان‌های تعلیم و تربیت نیز آرزوهای بزرگ ما برای انسان‌های نسل آینده جامعه انسانی است که امید داریم تحت تعلیم معلمان کارگزار، دل‌سوز و متعهد، در بردارنده همه سنجایای انسانی شایسته بشوند. نکته قابل توجه این است که «آرمان‌ها» در هر جامعه، به ویژه در جامعه ایرانی-اسلامی، ویژه‌اند و مشخص، متعالی‌اند و الهی، انسانی‌اند و انسانیت را در نوک پیکان دارند. آرمان‌ها در جامعه و فرهنگ اسلامی، روز به روز در حال افزایش

نیستند. همان‌اند که بوده‌اند و همان خواهند بود که هستند، زیرا ملهم از منبعی الهی و معنوی‌اند که نقصانی در آن نیست. آنچه روز به روز در حال افزایش است، راه و روش‌های بهره‌گیری از منابع آرمانی و شیوه‌های جست‌وجوگری برای دست‌یابی به آرمان‌های والاست و همین «راه‌یابی‌های نوست که روزافزون است و کار و وظیفه راهیابی، برعهده معلمان و کارگزاران تعلیم و تربیت نهاده شده است. شیوه‌های آرمان‌شناختی و آرمان‌خواهی و آرمان‌جویی، خوشبختانه، روبه‌فزونی است. به یاد داشته باشیم، زیرا تعداد معلمان علاقه‌مند و تلاشگر در راه رسیدن به آرمان‌ها افزون شده است. یادگیری موضوعات درسی، کسب مفاهیم علمی، ارتقای دانش و کسب مهارت‌های زندگی، هیچ کدام آرمان نیست، بلکه همه وسیله‌ای برای رسیدن به آرمان‌هاست. آرمان اصلی و اساسی تعلیم و تربیت، «انسان بودن» و «انسان شدن» با اشراف بر تمامی وجوه لازمه انسانیت است. کار بزرگ و مهم ما معلمان، یافتن بهترین راه و روش‌های ممکن برای هدایت درست گام‌های ناآشنای دانش‌آموزان در مسیر انسان شدن است. تدریس موضوعی ما، اگرچه زمینه‌های کسب دانش و مهارت دانش‌آموزانمان در موضوع مورد آموزش را فراهم می‌کند و آن‌ها را به بخشی از توانمندی‌های لازم برای زندگی اجتماعی مجهز می‌کند، اما پیوسته به یاد داشته باشیم که کسب بینش و نگرش و ارزش‌های والای انسانیت

است که آرمان‌های بزرگ تعلیم و تربیت اسلامی ما را پسرگار تمرکز می‌شمارد و آن را در همه جهات و زوایای ممکن و لازم، به چرخش درمی‌آورد. بنابراین، کارگزاری تعلیم و تربیت دو بعد دارد. از یک بعد، معلم از طریق آموزش موضوعات درسی خاص با استفاده از دانش و مهارت تخصصی خود، زمینه‌های کسب دانش و مهارت را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند که از این طریق هدف‌های مقطعی و دوره‌ای آموزش و پرورش محقق می‌شود، اما از بُعد دوم، که بس مهم‌تر و والاتر است، باید زمینه‌های کسب بینش، نگرش و ارزش‌های والای انسانی فراهم شود تا آرمان‌های تعلیم و تربیت تحقق پیدا کند. صرف نظر از موضوعات درسی، تمام تجربیات یادگیری است که بر همه ما، از جمله دانش‌آموزان، اثر می‌گذارد. «دانش یا محتوا» به ظاهر آن چیزی است که دانش‌آموزان باید بدانند. «مهارت‌ها» آن چیزهایی هستند که دانش‌آموزان باید بتوانند انجام دهند، اما آنچه به ظاهر برای آن برنامه‌ریزی نشده است، آموخته‌های غیررسمی است که از تعاملات روانی-اجتماعی میان معلمان و دانش‌آموزان، خود دانش‌آموزان، دانش‌آموزان و محیط مدرسه و یادگیری حاصل می‌آید. این آموخته‌ها به ویژه در ارتباط با احساسات، گرایش‌ها و رفتارهای عاطفی و هیجانی دانش‌آموز است و تحت تأثیر ارزش‌های پیش رو شکل می‌گیرند و همین‌ها هستند که نهایتاً به تحقق هدف‌های آرمانی

برگ اشتراک مجله‌های رشد

نحوه اشتراک:

شما می‌توانید پس از وارز مبلغ اشتراک به شماره حساب ۳۹۶۶۳۰۰۰ بانک تجارت شعبه سمره آرمایش کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست از دو روش زیر، مشترک مجله شوید:

- ۱- مراجعه به وبگاه مجلات رشد؛ نشانی: www.roshdang.ir و تکمیل برگه اشتراک به همراه ثبت مشخصات قبض و وارزی.
- ۲- ارسال اصل قبض بانکی به همراه برگ تکمیل شحه اشتراک با پیست سفارشی (قبض قبض را نزد خود نگه دارید).

نام مجلات در خواستی:

نام و نام خانوادگی:

تاریخ تولد:

تلفن:

نشانی کامل پستی:

استان:

شماره پدافیش:

شماره پستی:

در صورتی که قبلاً مشترک مجله بوده‌اید، شماره اشتراک خود را ذکر کنید:

امضا:

نشانی: تهران، صحنه پستی امورشترکین: ۱۶۵۵۱۱۱
 وبگاه مجلات رشد: www.roshdang.ir
 اشتراک مجله: ۱۴-۱۳۳۳۹۱۳۰/۳۳۳۳۵۱۰/۳۳۳۳۶۵۴-۲۱-۰۲۱

هزینه اشتراک یکساله مجلات عمومی (هشت شماره): ۴۰۰۰ ریال
 هزینه اشتراک یکساله مجلات تخصصی (چهار شماره): ۶۰۰۰ ریال

می‌انجامند و معلم کارگزاری مهم برای آموزش‌های غیررسمی است که از طریق تعاملات و الگوسازی و الگوپذیری قابل شکل‌گیری است. برنامه‌های درسی وسیله‌ای برای بازتاب ارزش‌ها و آرمان‌ها هستند و بر باورهای فلسفی، ایدئولوژی‌های فرهنگی و دینی و پیشینه‌های فرهنگی و اجتماعی استوارند. این‌که چه دانش، مهارت و ارزشی باید آموزش داده شود و چرا، کار برنامه‌ریزان درسی است، اما این‌که آن دانش و مهارت و ارزش موردنظر چگونه باید ایجاد شود، کار معلم است و به همین دلیل است که در برنامه درسی ملی، معلم، به حق، کار گزار تعلیم و تربیت قلمداد شده است. این‌که نحوه آموزش چگونه باشد، کار معلم است و این‌که مطالب و محتوا و روش و بیس و ارزش موردنظر چگونه باید یاد گرفته شود، اگرچه به ظاهر کار دانش‌آموز است، اما در واقع همان هم باید تحت نظارت و رهنمونی معلم انجام شود تا یادگیری، آن‌گونه که شایسته و بایسته است، اتفاق بیفتد.

همکاران عزیز و محترم، وظایف و تعهدات معلمی بسیار سنگین است، اما عمل درست و شایسته برای انجام وظیفه و تعهد،

رضایت‌خاطری سنگین‌تر را در بردارد که بهترین پاداش برای همه تلاش‌هاست. در انتها، به بعضی موارد مهم و اساسی اشاره می‌شود که پرداختن به آن‌ها برای رسیدن به موفقیت در کسب رضایت خاطر درونی کار معلمی کمک خوبی است و ما را در انجام‌دادن همان مهم اشاره‌شده در سؤال یاری می‌رساند:

- مطالعه دقیق اسناد مرتبط با آرمان‌ها و غایات آموزش و پرورش و شناخت دقیق آن‌ها و توجه به ریشه‌ها و عمل وجودی آن‌ها.
- توجه به ارزش‌های موردنظر و پذیرش نقش اثرگذار خود به عنوان معلم در پیدایی آن ارزش‌ها (در خود و در دانش‌آموزان خود)؛
- یافتن راه و روش‌های تلفیقی آموزش ارزش‌ها با آموزش دانش‌ها و مهارت‌ها، ضمن ارتقای سطح تخصصی مورد آموزش خود؛
- عادت دادن خود به تفکر درباره چرایی و چگونگی هر آن‌چه مورد آموزش و هر آن‌چه مورد یادگیری دانش‌آموز است؛
- اندیشه‌ورزی درباره چگونگی عمل خود به عنوان معلم و آزمون و اثر آن بر یادگیری دانش‌آموز؛

- اصلاح و تغییر شیوه‌ها و راه و روش‌های یاددهی بر مبنای نتایج اندیشه‌ورزی بر فرایند یاددهی-یادگیری؛
- تصور کلاس درس به صورت مکانی برای کسب تجربه‌های نو و مستمر در حوزه یاددهی-یادگیری و استفاده و بهره‌گیری؛ بهینه‌سازی تجربه در تجربه بعدی؛
- محور قرار دادن پژوهش خود خواسته و از روی میل برای جست‌وجوگری و کندوکاو مسائل پیش رو در کلاس درس و کشف راه و روش‌های سازنده حل مسائل از همان طریق؛
- بسط شور و شوق و اشتیاق مبادرت به کار معلمی و ایجاد جو و محیط شاد و بانشاط و پراکنگیزه برای یادگیری هدفمند دانش‌آموز؛
- عجز کردن کار امتحان و ارزشیابی با متن آموزشی و وسیله قرار دادن آن برای جبران یادگیری؛
- الگو شدن به عنوان انسانی والا، متصف به صفات نیکوی انسانی و متعهد به ایفای درست نقش؛
- پویایی در برقراری تعاملات سازنده و ارتباط‌های انگیزش‌زا برای پیشرفت یادگیری و...
همه مواردی که خود شما هشیارانه و بخردانه اضافه می‌کنید.

مطالعه منابع زیر را توصیه می‌کنیم:

۱. سند راهبردی آموزش و پرورش (نسخه مصوب) ۱۳۸۹. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. وزارت آموزش و پرورش.
۲. سند برنامه درسی ملی (نسخه مصوب) ۱۳۹۰. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. وزارت آموزش و پرورش.
۳. نقشه جامع علمی کشور ۱۳۹۰. وزارت علوم و آموزش عالی.
۴. راهنماهای برنامه‌های درسی ۹۰-۱۳۸۹. دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی.
۵. نظریه باندورا (یادگیری اجتماعی) و نظریه آزیل (یادگیری معنادار) ۱۳۹۰. نوشته فرخ‌لقا رئیس‌دانا در رشد تکنولوژی آموزشی دوره بیست و هفتم شماره‌های ۲۱۹ و ۲۲۰.